

נגיב מחפוז, גדול הסופרים הערביים בימינו, מוסר

מסר אישי לעם הישראלי: "אל תסכלו את תיקוותי!"

מוקדמת, מאחר שלא הצלחתי להתקשר טלפונית. אחרי שאשתו סגרה את הכבד הגדול והתוקפני באחד החדרים, קיבל אותי מחפוז כשהוא לבוש בפיג'מה ובחלוק. מאחר שהוא קשה-שמיעה מאד, התנהלה השיחה בקושי. קבענו פגישה לזמנת היום במושרד, בקומה החמישית של מערכת "אליאהראם", אך הוא עמד על כך שאוכל סדאטיפירות בטרם לכת.

הראיון הבא נערך בכניין "אליאהראם" ב-10 בפברואר, ביום האחרון לשהותי בקאהיר, בשפה האנגלית:

נגיב מחפוז (או נגיב מחפוט, על פי התעתיק הערבי המדויק) הוא גדול הסופרים במצרים, גדול היוצרים בספרות הערבית של ימינו, ואחד מגדולי הסופרים בעולם.

מחפוז נולד ב-1912, למד פילוסופיה בקאהיר, היה שנים רבות פקיד-המדינה והגיע לדרגה בכורה. הוא כתב יותר מי-30 ספרים וגם תסריטים, אין הוא שייך לשום מפלגה או זרם רעיוני, והוא שומר בקנאות על עצמאותו המחלטת. יצירותיו השפיעו השפעה עצומה על תודעתו של האדם המצרי בימינו. הלחתי לבקרו בביתו, על גדת הנילוס בשכונת עגוזה, בלי הודעה

הסוף לקומדיה הטראגית!

מהו כרגע, בעיניך, המיכשול העיקרי להשגת השלום?
אם תגיעו להסכם עם הפלסטינים, הפיתרון יהיה אפשרי.

האם אתה, כמצרי, מרגיש מחויבות כלפי הפלסטינים?

אני מרגיש הרגשה של מחויבות כלפי השחורים בדרום-אפריקה וכלפי הכושים בארצות-הברית. איך יתכן שלא ארגיש כך כלפי הפלסטינים?

היתה לי הרגשה של מחויבות כלפי היהודים בתקופת היטלר. איך יתכן שלא תהיה לי כזאת כלפי הפלסטינים?

עוד לפני ביקורו של סאדאת בירושלים, כתבתי מאמר ואמרתי שאני מעדיף שתקום ישות פלסטינית, שיהיה לה קשר עם ישראל. הפלסטינים צריכים להיות בארצם. אז יפעלו למען עתיד אנושי יותר טוב, אחרי שישכחו את כל המאבקים והמילחמות. אתה שואל אותי מהם רגשותי כלפי הפלסטינים. ובכן: אני רוצה שיהיה לנו הסכם הדוק מאד עם ישראל. אך לא הייתי מאושר, אילו הפקרנו תוך כדי כך את הפלסטינים לגורלם.

מר מחפוז, שימדך ידוע בישראל, יצי-רותיך הופיעו בעברית, יש כבוד רב מאד אליך בישראל. אילו ביקשתי ממך עכשיו למסור מסר שלך לעם הישראלי, מה היתה אומר?

הייתי אומר: אנחנו רוצים את ידידותכם ואת שיתוף-הפעולה שלכם. אל-נא תתנו למיכשולים מישינים לסכל את תיקוותי!

אך הרי מר בגין עצמו היה פעם טוריסט! יתכן שהישראלים מסוגלים להבין את הבעיה יותר מאחרים. אולי דווקא אתם מסוגלים להבין את הפלסטינים יותר ממישהו אחר, כי אתם הייתם באותו המצב. אני מקווה! אני מקווה! אני מקווה לסוף טוב!

אתה, כגדול הסופרים של מצרים — האם אתה מרגיש את עצמך יותר כמצרי או יותר כערבי?

עליך לזכור, אני שייך לדור שהיה מצרי טהור. הדור של 1919. אבל יש ערך רב לאחדות הערבית, לאחדות המרחב המשתרע מאוקיינוס לאוקיינוס. בכלכלה, במדיניות, כל אחד מאיתנו לבדו חלש מאד. כל עם ערבי לבדו אינו חשוב. לכן אנחנו סומכים על האחדות הערבית. אילו חיברנו יחד את האדמה של סודאן, את הכסף של סעודיה ואת כוח-האדם של מצרים — היינו יכו-לים להיות מעצמה גדולה מאד!

אני מסכים שישראל תהיה חלק מן הארץ הגדולה הזאת. הרי, בסופו של דבר, אנחנו מישפחה אחת! במהלך ההיסטוריה היו לנו תקופות-זהב ביחד. בי-ספר, למשל.

אנחנו כמצרים — או כערבים מצריים, איך שאתה רוצה — היינו תמיד ביחסים טובים מאד עם היהודים. אני זוכר עדיין רבים מהם, ששיחקו בניבחרת בית-הספר שלי.

אני מייחל לתקופה מאושרת יותר!

* השנה שבה החלה התנועה הגדולה לשיחרור מצריים מעול הבריטים, בהנהגת סעד זג'ול.

מה דעתך על המשא-ומתן לשלום בין מצריים וישראל?

זה משעם. אבל זאת, מה דעתך על הסיכויים? אני מרגיש שאנחנו נגיע לידי הסכמה. אחרי כל מה שקרה, הרי יהיה זה מנוח אם לא נגיע להסכמה! זה יהיה קל יותר, אם אנחנו נבין מה דרוש לביטחונה של ישראל, ואם יבינו הישראלים עד כמה חשובה לנו האחדות הערבית.

כמובן, היהודים נרדמו ועונו על-ידי כל העמים במהלך ההיסטוריה. לכן, בעיניי יש לביטחון משמעות מיוחדת, שאולי אין אנחנו יכולים לקבלה. אם נבין זאת איכשהו, ואם אתם תבינו אותנו, לא כמצרים, אלא כערבים, יהיה סוף לקומדיה טראגית זו. עליכם להבין: ביטחון בכו-הזרוע אינו ביטחון. במשך כמה ימים, תקופה כלשהי, אפשר, אולי, לקיים את הביטחון בעזרת הכוח. אבל לא לתמיד.

רק לסוג אחד של ביטחון יש קיום לתמיד: הביטחון של הנשואין.

מה שאתם יכולים לתת, מה שאנחנו יכולים לתת, זה ליצור אהבה.

אני יודע את הקשיים בשתי הארצות. יש קנאים פה ושם. אבל האחרים, אותם שאינם קנאים, צריכים להו-ביל את השיירה.

הייתי רוצה שמר בגין עצמו יחתום על ההסכם. הוא, ולא אחר. שהרי אם אפשר לשכנע את מר בגין, לא יהיה צורך לשכנע עוד מישהו.

אני מקווה שישראל תעשה הסכם עם הפלסטינים. הם מקור הבעיה. מישהו יכול להגיד שהם טוריסטים.

חמורה יותר. איש אינו יכול לדעת איך יפתחו הי-דברים באיראן, ולאיהו כיוון יפנה הזעם השיעי.

יתכן בהחלט כי האיית-אללה יחייב, לפתע, כי האויב העיקרי הוא ישראל — וכי יחליט לשלוח חלק מצבא איראן — הצבא הגדול ביותר במרחב — לעזרת סוריה עיראק בהתמודדות עם ישראל.

הזמן אינו פועל לטובת השלום, ואינו פועל לטובת ישראל. כל עוד אין שלום, יכולה בכל עת לפרוץ התפתחות בלתי-צפויה. בפינה זו או אחרת של המרחב. שתשנה את התמונה לרעה.

המצרים עצמם רחוקים מן הקנאות הדתית. אמנם, העם הוא דתי מאד. במידה שקשה להעלותה על הדעת בישראל. אך זוהי דתיות מסוג שונה. סוניית, סוב-לנית מצרית.

השיעים היו תמיד מדוכאים ומופלים לרעה. לכן הם תוקפניים יותר, למרות ש-ההלכה הדתית שלהם היא דווקא סובלנית יותר. מדי פעם יש אצלם התפרצויות של קנאות דתית. הסביר לי סוני מלבנון, החי עתה בקאהיר, ואילו בהיסטוריה הי-ארוכה של מצריים, כימעט ולא היו התפר-צויות כאלה — להוציא מיקרה אחד או שניים.

בשבוע שעבר ראינו ידידי עלי, המנהל סוכנות-ידיעות אמריקאית, את שייח' אל-אזהר, ראש מלומדי-האיסלאם במצריים. תשובותיו של השייח':

● "היהודים הם אחינו. הם מאמינים באל-אהד, כמונו. לכן אנחנו מצוים להיות ידידיהם."

● "חומייני הוא אחינו באיסלאם."
● "יש לחסל את הקומוניסטים והאתי-איסטים. לפי מיוזות האיסלאם, יש לתת להם שלושה ימים, כדי שיתחרטו. אם לא יתחרטו, יש להתיז את דמם."

עלולה לעבור את הגבול ולהדליק תבערה גדולה בעיראק, שבה שולטת מיפלגת-הבעת החילונית. (עיראק היא 55% שיעית, 45% סונית. שליטיה הנוכחיים הם דווקא סונים.)

הברית העיראקית-סורית יבונה לא רק להעביר חיילים עיראקיים לרמת-הגולן — היא יכולה גם ל-העביר חיילים סוריים לגבול איראן. ובעיקר — היא יכולה להפעיל את חיילי המדינה האחת כדי להכטיח את המושטר במדינה השנייה מפני התקוממות פנימית.

כל זה לא שיפר את מצבה של ישראל, ואת סיכויי השלום. אך יש גם סכנה

צורך לכך נולד בקמפ-דייוויד. הסורים (כמו הסעודים והירדנים) מאמינים כי בקמפ-דייוויד פרש הצבא המצרי מן החזית הי-ערבית. כך שצה"ל יוכל להתרכז עתה כולו נגד סוריה (או סעודיה, או ירדן). הם מאמינים כי הפיתוי הוא כה גדול, עד כי צה"ל עלול להיתפס לו, ולפתוח ביום מן הימים במלחמת-כיבוש גדולה.

זוהי חזית אחת שגד האיוון. אך יש לו גם חזית שנייה, בצד השני.

אם יצוץ האיית-אללה באיראן, יהווה הדבר סכנה עצומה לעיראק. עיראק היא שיעית. המקומות הקדושים לשיעה נמצאים בעיראק. האיית-אללה עצמו ישב בעיראק שנים רבות. השלכת השיעית באיראן

אפנרי מניח פרחים בבית הקברות הצבאי בקאהיר לא עוד מילחמה?

איראן היתה עמוד-התווך של המערכת האמריקאית במרחב. היא היתה "השוטר של המיפיק", והגנה על נסיכויות-הנפט החלשות, ואף על סעודיה דלית-האוכלו-סיה, מפני כוחות רדיקליים.

עתה התהפכה הקצרה על פיה. השוטר נעלם. איראן עצמה הפכה רדיקלית. היא מאיימת על כל הנסיכויות. מכיוון שבכיר לן יש מושבות גדולות של עובדים אירא-ניים, הגררים בעיירות משלהם, מסביב ל-ערים.

כל הנסיכויות הקטנות נמצאות על חכו-ר נת. החוליה החלשה ביותר היא עומאן, שפינת חציראי ערב, שבה הבטיח עד כה חיל-משלוח איראני, בעיקר של חיל-האוויר) את המיטר נגד התמרדות שמא-לית. עתה הוצאו הכוחות האיראניים.

מי ימלא את החלל? בישראל יש הר-שמחים על מאורעות-איראן, מפני שנדמה להם שישראל תתפוס את מקומה של איראן כעמוד-התווך של המערכת האמרי-קאית. הרעיון של "עמוד-התווך האלטרנ-טיבי" מצא לו הד גם בעיתוני אמריקה. בקאהיר כל זה מעורר גיחוך.

אם תפרוץ מרידה שמאלית באבורזאבי, מה יכולה ישראל לעשות? לשלוח חיילים לשם? לכבוש את כוויית? לתפוס את עומאן? שאל אותי עורך עיתון גדול. "ישראל אינה יכולה לעשות שום דבר. רק מדינה אחת יכולה להגן עכשיו על המיפיק, וזוהי מצריים. כבר שלחנו כעבר חיילים לאי-ג'יריה וזתימן. אם יהיה צורך, נש-לח חיילים לעומאן ולבחרין. הם יתקבלו שם כירידים, כאחוי-ערבים."

התמורה החשובה ביותר בעולם הערבי כיום היא ההתקרבות העיראקית-סורית. אין משנה את תמונת העולם הערבי. היא היא נובעת מאהבה. והי ברית-הגנה, בשני הכיוונים. קודם כל, היא מבטיחה לסוריה את עזרת עיראק במיקרה של מילחמה בישראל. הי-